

Csillik Péter: A magyar gazdaság 2011. első negyedévi teljesítményéről

On the performance of the Hungarian economy in 2011Q1

Executive Summary

- GDP increased by 2.2% in the first quarter when adjusted for seasonal and calendar effects compared to the corresponding period of the previous year.
- The rate of growth can only be interpreted in the correct way if it is compared to the pre-crisis period or to other countries' pace of crisis management. Over the longer period of 1997-2006 the average quarterly growth rate was 4.1% compared to the corresponding period of the previous year, with small variation.
- A cross-country analysis was performed to find out the relationship between the rate of decrease during the crisis and the pace of recovery. According to the general pattern, the deeper was the crisis the more rapid was the recovery. On that account, the GDP of Hungary should have increased by 2% more rapidly.
- In economic growth industry played a dominant role, agriculture – after the unfavorable weather conditions of the preceding year – rose rapidly and compensated for the continuous decline of the construction sector. The gross value added of services, however, decreased by 0.1%.
- Considering the expenditure side of GDP, experts of KSH (Central Statistical Office) cannot explain the 2/3 of the 2.5% growth, as final consumption and gross fixed capital formation each contributed to the change by -0.2 percentage point and it was improved by 0.8 percentage point by the 1.2 % growth of the external trade surplus. The other 1.7 percentage point is yet unexplained (statistical discrepancy).
- We made a cross-country time specific analysis of the change in the volume of industry, gross capital formation and consumption.
- Employment increased modestly by 0.4 percentage point compared to 2010Q1, in line with GDP growth.

- In the last four years employment decreased by approximately 200,000. The shrinking labor demand strikes mainly the young, and in four years, the average age of employees has increased by one year.

- The volume of external trade to GDP was cyclic over the past 15 years, but the trend continued at the same pace as that of the GDP. The volume of import moved as the logarithmic function of export, the balance on a U-shape path first decreased then increased and turned to surplus by trend too, and it is expected to remain so to overcome the aftermath of the crisis (increasing investments and consumption).

- When analyzing the elements of the Hungarian GDP for 17 quarters we have found that the rapid decrease of the final consumption of households was somewhat compensated by the final consumption of the government, therefore, the same decreasing 2.5% yearly average rate of the final consumption and the gross capital formation was partly compensated by the rapid growth of the surplus of external trade which cut by half the approximately 1.5% decreasing rate of GDP.

- In order to put the Hungarian economy on a stable growth path after the crisis some measures are needed, for example:
 - careful reform of health care, pension system, education, local governments;
 - the current level of 50% centralization should be cut by 10%;
 - the recognition of the fact that the right role of banks is to be the engine of the economy rather than being the source of extra-taxes;
 - renewing the Hungarian economy's ability to attract and hold capital, otherwise the sources of export-oriented economic development will run out;
 - to eliminate the obstacles of production and consumption for domestic use.

Vezetői összefoglaló

- 2011. első negyedében a GDP 2010 első negyedéhez képest a naptári és szezonális hatások kiszűrése után 2,2%-kal emelkedett.
- A növekedés ütemét akkor tudjuk súlyának megfelelően értékelni, ha azt a válság előtti hosszabb időszakhoz, vagy más országok válságküzdési sebességéhez hasonlítjuk. A hosszabb időszakban 1997-2006 között az előző év azonos időszakához képest a negyedéves növekedés átlagosan 4,1% volt, nem túl jelentős szórás mellett.
- A nemzetközi összehasonlításban azt vizsgáltuk, hogy a két évvel korábbi válságzuhanás és a jelen felépülési szakasz között milyen a kapcsolat, minél nagyobbat zuhant a válságban, annál gyorsabban mászott ki a válság elmúltával, ez volt az általános mintázat. A magyar GDP-nek eszerint 2%-ponttal gyorsabban kellett volna növekednie, mint amennyivel nőtt.
- A növekedésben az ipar (feldolgozóipar) dominált, a mezőgazdaság az előző évi kedvezőtlen időjárási viszonyok után gyorsan fejlődött, éppen ellensúlyozta az építőipar további hanyatlását. A szolgáltatások nem bővültek, ellenkezőleg, -0,1%-kal zsugorodtak.
- Felhasználási oldalról a nyers 2,5%-pontos növekedés kétharmadát a KSH szakértői nem lelik, mivel a végső fogyasztás -0,2%-ponttal és a felhalmozás is -0,2%-ponttal járult hozzá a GDP növekedéséhez, amit a külkereskedelmi egyenleg 1,2%-pontos növekedése is csak 0,8%-pont megtalált felhasználásra javított, a maradék 1,7% pontot egyelőre keresik.
- Megvizsgáltuk a magyar ipar, a felhalmozás és a fogyasztás változását nemzetközi és időbeli összehasonlításban is; azzal a feltételezéssel élünk, hogy annál gyorsabban nő az ipari termelés, a felhalmozás vagy a fogyasztás most, minél jobban visszaesett a válság idején; a vizsgált országok változásához illesztett trendhez képest a magyar ipar jobban, a fogyasztás és felhalmozás rosszabbul teljesített.

- A foglalkoztatottság szerényen 0,4%-ponttal növekedett 2010 első negyedévéhez képest, ez az ütem összhangban volt a GDP növekményével.
- A foglalkoztatás az elmúlt négy év során kb. 200 ezer fővel csökkent, a munkakereslet zsugorodása a fiatalokat jobban sújtotta, a foglalkoztatottak átlagéletkora közel 1 évvel nőtt négy év alatt.

- A GDP arányos külkereskedelmi forgalom (elmúlt másfél évtizedben) ciklikusan alakult, de trendje a GDP-vel azonos ütemben nőtt. Az import az export logaritmikus függvénye szerint alakult, az egyenleg U alakú pályán előbb süllyedt, majd nőtt, az egyenleg trend szerint is aktívumba fordult, várhatóan az is marad a válság utóhatásainak leküzdése (növekvővé váló beruházás, fogyasztás) után is.

- A magyar GDP főbb összetevőinek 17 negyedéves alakulását vizsgálva azt találtuk, hogy a gyorsan zsugorodó háztartási fogyasztást valamelyest ellensúlyozta a közösségi fogyasztás, így a végső fogyasztás és a (bruttó állóeszköz) felhalmozás egyforma (évi kb. 2,5%-os) mértékű mérséklődését a külkereskedelmi egyenleg gyors növekedése képes volt csaknem felére mérsékelni az évi (kb. 1,5%-os) GDP csökkenést.

- A magyar gazdaság válság utáni stabil pályára való állítása még hátra van, ehhez
 - mind a nagy rendszerek (nyugdíj, egészségügy, oktatás, önkormányzatok) jól átgondolt átalakítása szükséges,
 - az 50%-os állami jövedelemközpontosítás 10%-ponttal való mérséklése indokolt,
 - annak elismerése, hogy a helyes banki szerep az, hogy a gazdaság motorja legyen, ne pedig extra kormányzati bevételek forrása,
 - a gazdaság tőkevonzó és tőkemegtartó képességének megújítása, különben az exportorientált gazdaságfejlesztés forrásai is elfogynak,
 - a hazai célú termelés és a fogyasztásnövekedés zavarainak elhárítása.

Csillik Péter: A magyar gazdaság 2011. első negyedévi teljesítményéről

A) Bevezető adatsorok, időbeli és térbeli összehasonlítás

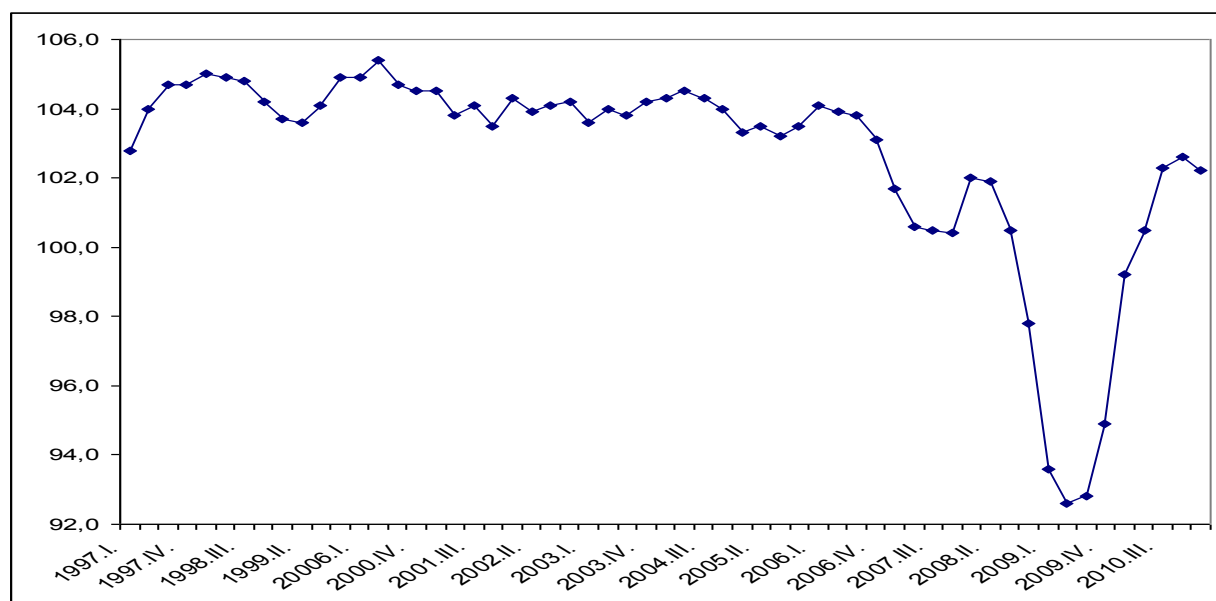
A GDP 2011. első n. évében az előző év azonos időszakához képest (szezonális és munkanaphatás kiszűrése után) **2,2%-ot** nöött. Ez az érték kb fele az 1997-2006 közötti átlagos 4,1%-os ütemnek, de nem tér el lényegesen az előző két negyedéves (2,3% és 2,6%) adattól. (2009, 2010, 2011 I. n. évének szorzata mutatja, hogy 2008 I. negyed évének 95%-át értük el.)

1. táblázat A magyar GDP negyedéves (szűrt) változása (előző év azonos időszaka=100)

1997.I.	102,8	2002.I.	104,3	2007.I.	101,7
1997.II.	104,0	2002.II.	103,9	2007.II.	100,6
1997.III.	104,7	2002.III.	104,1	2007.III.	100,5
1997.IV.	104,7	2002.IV.	104,2	2007.IV.	100,4
1998.I.	105,0	2003.I.	103,6	2008.I.	102,0
1998.II.	104,9	2003.II.	104,0	2008.II.	101,9
1998.III.	104,8	2003.III.	103,8	2008.III.	100,5
1998.IV.	104,2	2003.IV.	104,2	2008.IV.	97,8
1999.I.	103,7	2004.I.	104,3	2009.I.	93,6
1999.II.	103,6	2004.II.	104,5	2009.II.	92,6
1999.III.	104,1	2004.III.	104,3	2009.III.	92,8
1999.IV.	104,9	2004.IV.	104,0	2009.IV.	94,9
20006.I.	104,9	2005.I.	103,3	2010.I.	99,2
20006.II.	105,4	2005.II.	103,5	2010.II.	100,5
2000.III.	104,7	2005.III.	103,2	2010.III.	102,3
2000.IV.	104,5	2005.IV.	103,5	2010.IV.	102,6
2001.I.	104,5	2006.I.	104,1	2011.I.	102,2
2001.II.	103,8	2006.II.	103,9		
2001.III.	104,1	2006.III.	103,8		
2001.IV.	103,5	2006.IV.	103,1		

Forrás:KSH

1. ábra A magyar GDP növekedése (az előző év azonos időszaka=100)

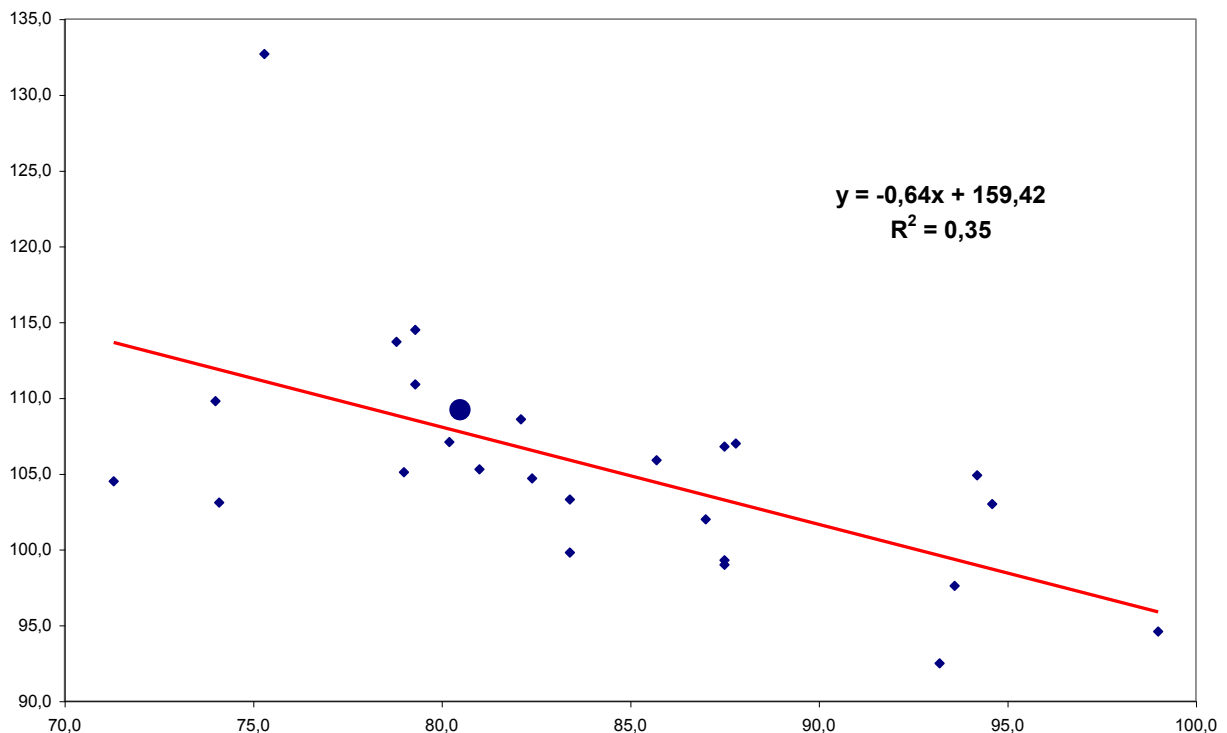

Forrás: KSH

Az országok általában egy (trend)vonalra kerülnek, minél nagyobb volt visszaesésük két éve annál nagyobb a növekedésük a válság elmúltával, ledolgozzák a visszaesést. Magyarországot a nagy rombusz jelzi. Megnéztük, hogy milyen országok jártak a szabályhoz képest jól és melyeknél jelentős a lemaradás. Németország +1%-ponttal nőtt gyorsabban, mint a korábbi visszaesés indokolta volna, Ciprus: +0,6%-pont, Ausztria és Észtország +0,5%-pont, Finnország: +0,1%-pont, Hollandia és Szlovákia:-0,1%-pont, Litvánia:-0,3%-pont, USA és Franciaország, :-0,7%-pont, Magyarország: -2,0%-pont. Ha tehát a magyar gyógyulás a válságból ugyanolyan mintázat szerint alakul, mint a másik 10 országban, akkor a 2011. első negyedévi GDP nem 2,4%-kal, hanem 4,4%-kal növekedett volna. A vizsgálódás többek között ennek a hiányzó 2%-pontnak a felderítésére irányul.

Elsőként az ipari termelést vizsgáljuk meg, az országok 2009 márciusában jelentős mértékben csökkenő ipari termeléssel kellett szembenézniük, ami azután két év múlva gyors növekedésbe váltott át.

3. ábra Egyes országok 2011. márciusi ipari növekedése
2009. márciusi változásának függvényében (előző év azonos időszaka=100)

Forrás: KSH

Most jóval több adat állt rendelkezésre, és Spanyolország és Japán adatai kerültek kizárásra, mint amelyek nem képesek legyűrni a válságot. A magyar adat most nagy kör a vonal felett, azaz a magyar ipar leküzdte a válság évének visszaesését, valamelyest még jobban is, mint más országok.

3. táblázat Egyes országok 2009. márciusi és 2011. márciusi ipari növekedése, trend-szerinti érték és a tény-trend eltérése, (előző év azonos időszaka=100), illetve %- pontban.

	2009. Március	2011. Március	trend szerinti	2011. tény - trend
Luxemburg	71,3	104,5	113,7	-9,2
Olaszország	74,1	103,1	111,9	-8,8
Görögország	93,2	92,5	99,6	-7,1
Finnország	83,4	99,8	105,9	-6,1
Dánia	87,5	99,0	103,3	-4,3
Egyesült Királyság	87,5	99,3	103,3	-4,0
Bulgária	79,0	105,1	108,7	-3,6
Franciaország	83,4	103,3	105,9	-2,6
Eurózóna-17	81,0	105,3	107,4	-2,1
Lettország	74,0	109,8	111,9	-2,1
EU-27	82,4	104,7	106,5	-1,8
Portugália	93,6	97,6	99,4	-1,8
Hollandia	87,0	102,0	103,6	-1,6
Írország	99,0	94,6	95,9	-1,3
Szlovénia	80,2	107,1	108,0	-0,9
Magyarország	80,5	109,2	107,8	1,4
USA	85,7	105,9	104,4	1,5
Csehország	82,1	108,6	106,7	1,9
Németország	79,3	110,9	108,5	2,4
Szlovákia	87,5	106,8	103,3	3,5
Románia	87,8	107,0	103,1	3,9
Málta	94,6	103,0	98,7	4,3
Svédország	78,8	113,7	108,9	4,8
Lengyelország	94,2	104,9	99,0	5,9
Litvánia	79,3	114,5	108,5	6,0
Észtország	75,3	132,7	111,1	21,6

Forrás: KSH

A magyar ipar egy árnyalattal jobban teljesített, mint két-tucatnyi versenytársa által kihúzott trendérték. Nem tudjuk, hogy a magyar GDP lemaradást mi okozta, de azt valószínűsítjük, hogy a magyar ipar terhére ez nem írható.

A **fogyasztási kiadások** volumenindexe a KSH gyűjtésében érdemben csak 2010 negyedik negyedében van meg, jobb hiányában ezt hasonlítjuk a 2009 első negyedévihez.

4. táblázat Egyes országok 2009. január-márciusi és 2010. október-decemberi fogyasztási kiadásainak változása (előző év azonos időszaka=100),

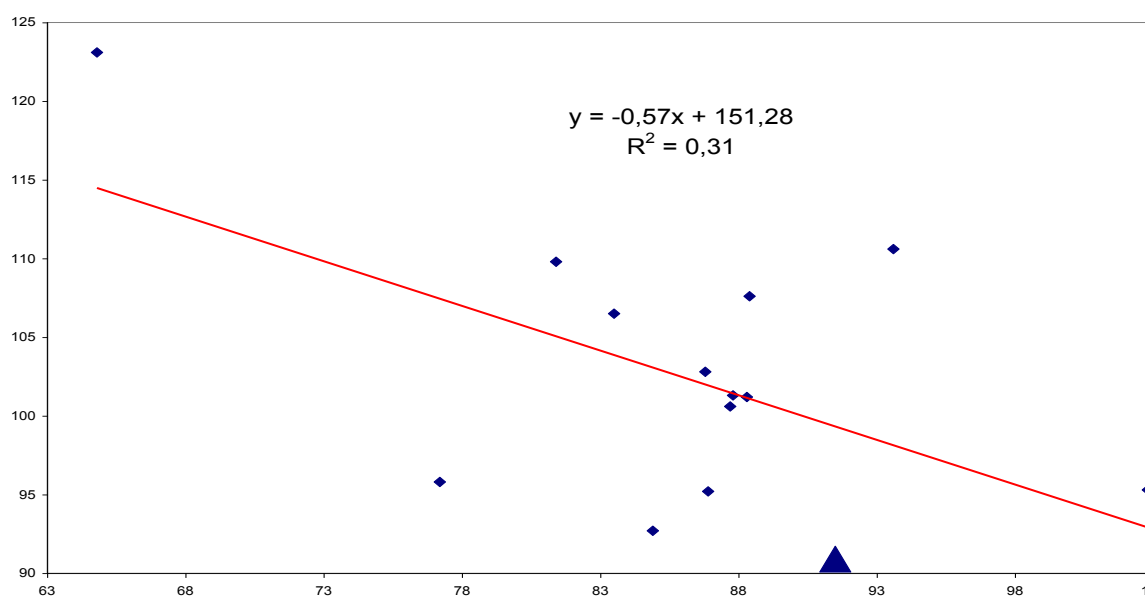
Ország	2009. J–M	2010 O–D
Görögország	98,4	91,3
Írország	90,7	98,6
Románia	88,0	99,1
Magyarország	92,2	99,6
Csehország	100,8	100,0
Málta	100,5	100,2

Egyesült Királyság	96,0	100,5
Szlovákia	99,4	100,5
Japán	95,0	100,6
Ausztria	98,4	100,7
Bulgária	89,5	100,7
Olaszország	96,6	100,7
Szlovénia	100,4	100,7
Portugália	97,6	101,1
Spanyolország	93,9	101,1
EU-27	97,8	101,1
Eurózóna-17	98,4	101,1
Franciaország	99,6	101,2
Hollandia	98,5	101,4
Németország	99,7	101,4
Belgium	98,8	101,6
Litvánia	83,0	101,7
Dánia	93,8	102,6
Észtország	82,1	102,6
USA	98,2	102,6
Luxemburg	99,9	102,7
Lengyelország	103,7	103,1
Finnország	94,7	103,3
Ciprus	99,8	104,2
Svédország	97,4	104,4
Lettország	77,6	105,2

Forrás: KSH

A táblázatot most nem érdemes ábrán szemléltetni, nincs korreláció a két adatsor között, az viszont látszik, hogy mindössze 4 ország van (közte Magyarország) ahol 2010 utolsó negyedében sem emelkedett a fogyasztás. (Az értékelésre, az értékelő modell kialakításának kérdéseire a 18. oldalon még visszatérünk)

4. ábra Egyes országok 2009. január-márciusi és 2010. október-decemberi bruttó felhalmozási volumenindexének változása (előző év azonos időszaka=100),

Forrás: KSH

Az ábrából látható, hogy a nagy háromszöggel ábrázolt magyar felhalmozási kiadás kevésbé sérült a válság időszakában, mint 2010 utolsó negyedében. Táblázatban ugyanez jól látható, ahol feltüntetjük a trend és trend-tény adatokat is. A két válság-ország (Írország és Spanyolország) mellett Lettország és Szlovénia is kevesebbet halmozott fel, mint a trend azt sugallja, azaz „norma” szerinti válságleküzdés esetén. Utána sajnos Magyarország következik, 10% feletti elmaradása a trendhez képest, 2010 negyedik negyedében.

5. táblázat Egyes országok 2009. január-márciusi és 2010. október-decemberi felhalmozási volumenindexének változása (előző év azonos időszaka=100), trendszerinti érték és a tény-trend eltérése (%- pontban)

Ország	2009 J–M	2010 O–D	2010 .évi trend	2010. évi tény-trend
Írország	65,8	73,4	113,8	-40,4
Lettország	65,9	98,2	113,7	-15,5
Szlovénia	77,2	95,8	107,3	-11,5
Spanyolország	84,9	92,7	102,9	-10,2
Magyarország	91,5	90,9	99,1	-8,2
Portugália	86,9	95,2	101,7	-6,5
Ciprus	95,4	91,6	96,9	-5,3
Görögország	95,8	92,4	96,7	-4,3
Litvánia	59,8	113,9	117,2	-3,3
Csehország	91,7	97,7	99,0	-1,3
Japán	87,7	100,6	101,3	-0,7
EU–27	87,8	101,3	101,2	0,1
Eurózóna–17	88,3	101,2	100,9	0,3
Ausztria	88,8	101,6	100,7	0,9
Olaszország	86,8	102,8	101,8	1,0
Észtország	72,1	111,2	110,2	1,0
Hollandia	91,6	100,7	99,1	1,6
Dánia	91,8	101,2	99,0	2,2
Románia	102,8	95,3	92,7	2,6
USA	83,5	106,5	103,7	2,8
Franciaország	92,8	101,3	98,4	2,9
Finnország	85,6	106,3	102,5	3,8
Egyesült Királyság	87,3	105,6	101,5	4,1
Belgium	97,1	100,3	95,9	4,4
Svédország	81,4	109,8	104,9	4,9
Lengyelország	98,1	100,8	95,4	5,4
Németország	88,4	107,6	100,9	6,7
Bulgária	98,7	103,2	95,0	8,2
Málta	64,8	123,1	114,3	8,8
Szlovákia	93,6	110,6	97,9	12,7

Forrás: KSH

Az eddigi vizsgálódásból az tűnt ki, hogy:

- Az éves magyar GDP ütem 1997-2006 közötti évtizedben 4% feletti volt, a 2011 első negyedéves szűrt érték viszont 2,2 %-os, nagyjából a megelőző két negyedévihez hasonló nagyságú.
- Ha a válság utáni világtrendet keressük, akkor azt látjuk, hogy nagyobb esés után gyors fellendülés következik, de ez nem igaz Magyarországra, a trendhez képest 2% pontos hátrányt szedett össze, ezzel az egyik legkevésbé sikeres volt a válság leküzdésben.
- Megvizsgáltuk, hogy az ipari termelés, a fogyasztás, vagy a beruházások elégtelen volta miatt volt gyenge a visszatérés.
 - Az ipar esetén a termelésbővülés a trendnél valamelyest gyorsabb volt.
 - A fogyasztás esetén nem lehetett trendet illeszteni, de Magyarország azon kevés ország egyike volt, ahol még 2010. utolsó negyedében is csökkent a fogyasztás.
 - A felhalmozás esetén ismét nagyon rossz a helyzet, a 9-10%-os beruházás-csökkenés 2010. negyedik negyedévében nagyon alacsonynak számít, Magyarország a trendtől leginkább elmaradó országok egyike lett.

B) KSH (2011. június 9-i, 91. sz. gyorstájékoztató) elemzés kommentálása

A GDP 2,5%-pontos (nyers) növekedéséhez (2010. I. n. évhez képest) az egyes ágazatok hozzájárulása:

- Termelési oldalról:
 - az ipar +2,5%-ponttal,
 - a mezőgazdaság az ipar és az építőipar együttes hozzájárulása +2,5%-pont,
 - (a mezőgazdaság növekedése éppen ellensúlyozta az építőipar csökkenését)
 - a szolgáltatások -0,1%-ponttal
 - a termékadók és támogatások egyenlege +0,2%-ponttal emelte a GDP-t,
- Felhasználás felől:
 - Háztartások fogyasztása: -0,5%-pont,
 - Bruttó állóeszköz-felhalmozás: -0,2%-pont
 - Készletváltozás (csökkenő készletek) + statisztikai eltérések hatása: +1,7%-pont
 - Külkereskedelmi forgalom pozitív egyenlege: +1,2%

A GDP 0,7%-pontos (2010. év végéhez képesti) szezonálisan kiigazított növekedése:

- Termelési oldalról:
 - A mezőgazdaság +9,2%-os,
 - az ipar +2,9%-os növekedést,
 - míg az építőipar -2,7%-os,
 - a szolgáltatások összesen pedig -0,2%-os mérséklődést mutatott.
- Felhasználási oldal
 - A háztartások fogyasztási kiadása -0,4%-kal (csökkent).
 - A kormányzattól származó természetbeni juttatások -0,7%-kal (csökkentek).
 - A közösségi fogyasztás +3,1%-os,
 - a végső fogyasztás +0,4%-os növekedést mutatott.
 - Az export +5,5%-kal, míg az import +5,3%-kal emelkedett.

A legkevesebb, amit mondhatunk, hogy a gyorselemzés magán viseli a megfeszített munka jeleit. A GDP növekmény több, mint 2/3-ára nincs magyarázat, a felhasználási oldalon sehol sem lelik. Az, hogy a (2010, I. negyedév=100)-hoz képesti 2,5%-pontos GDP növekményből a **végső fogyasztás hatása a GDP-re -0,2%, az állóeszköz-felhalmozás -0,2%, az exporttöbblet +1,2%**, vagyis e három tényező együtt +0,8 %-os egyenleget ad, a 2,5%-os GDP növekménynek kevesebb, mint egyharmadát (0,8%-pontot) magyarázza. Mivel a készletek csökkennek, így a csökkenő készletek mellett is 1,7%-pontot meghaladó **statisztikai eltérés** a 2,5%-os GDP növekményért felelős fő tényező, de – ad abszurdum - lehet, hogy ez a maradék 1,7% nem is létezik. Ha létezik, akkor azt a létszámadatokból, exporttöbblet dinamikájából és sok egyéb tényezőtől látnunk kell. (Látni fogjuk, létezik.)

1) Foglalkoztatottak száma

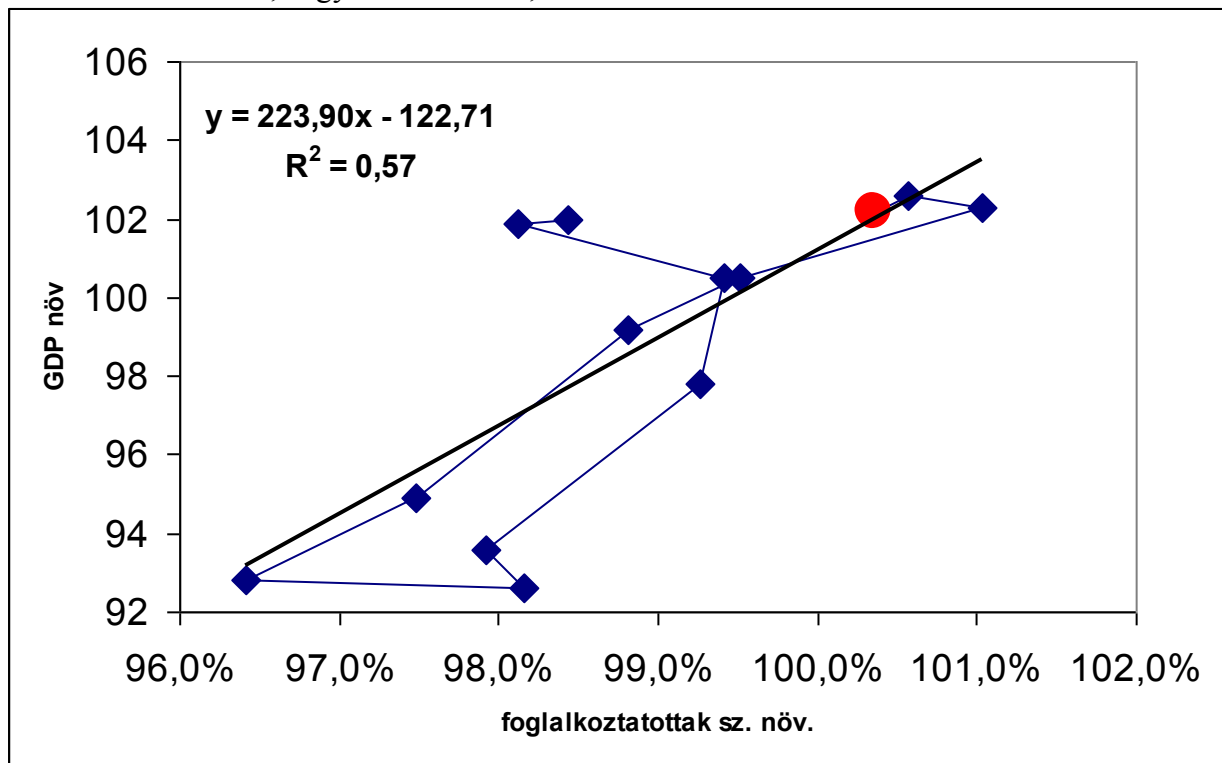
6. táblázat A foglalkoztatottak száma és növekedésük

		15-74 éves foglalkoz- tatottak száma, ezer főben	foglalkoz- tatottak sz. növ, előző év azonos időszaka =100%	GDP növ, előző év azonos időszaka=100
2007.	J–M	3905,5		101,7
	Á–Jú	3942,5		100,6
	Jl–Sz	3947,4		100,5
	O–D	3909,4		100,4
2008.	J–M	3844,2	98,4%	102
	Á–Jú	3868,5	98,1%	101,9
	Jl–Sz	3924,3	99,4%	100,5
	O–D	3880,7	99,3%	97,8
2009.	J–M	3764,1	97,9%	93,6
	Á–Jú	3797,1	98,2%	92,6
	Jl–Sz	3783,5	96,4%	92,8
	O–D	3782,8	97,5%	94,9
2010.	J–M	3719,3	98,8%	99,2
	Á–Jú	3778,9	99,5%	100,5
	Jl–Sz	3822,5	101,0%	102,3
	O–D	3804,3	100,6%	102,6
2011.	J–M	3732,5	100,4%	102,2

Forrás: KSH

A foglalkoztatottak száma csekély mértékben, de emelkedett, 2011. január-márciusban 13,2 ezer fővel (0,4%-kal) dolgoznak többen, mint egy évvel ezelőtt, (és közel 200 ezerrel kevesebben, mint 2007. első felében). Nem lehet rövid statisztikai idősor esetén a létszám és a GDP változását bizonyító erővel egybevetni, de érdekes az együttmozgás. A 13 adatpáron végzett elemzés elfogadható, közepesen erős $R^2=0,57$ kapcsolatot mutatott, ezen belül nagyméretű piros kör jelzi a 2011. első negyedévi adatot, a trendvonal éppen áthalad rajta. A rajzon az események 2008 első negyedében kezdődnek, majd követhetjük a trajektóriát, aminek végpontja a ponttal jelzett 2011. első évnegyed. A foglalkoztatottsági adatok inkább erősítik, mint cáfolják, hogy a GDP (szezonálisan kiegyenlített és a naptári hatásoktól) szűrt értéke az (előző év azonos időszaka=100 mellett) 2,2%-pontos növekedést mutatott.

5. ábra A GDP növekedése a foglalkoztatottak száma növekedésének függvényében 2008-2011-ben, negyedéves adatok, előző év azonos időszaka=100 illetve 100%

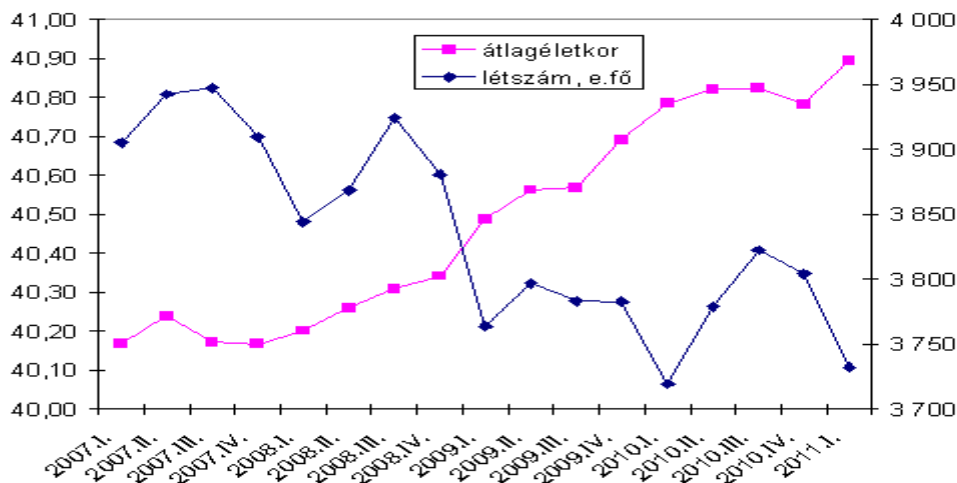

Forrás: KSH

Az ábrából az is következhet, hogy $x=1$ esetén $y=1,19\%$, vagyis a munkatermelékenység növekedése évi 1,19%-os volt a vizsgált időszakban, vagyis akkor, amikor a válság időszaka és előtte utána egy-egy év adatai szerepelnek.

Nézzük meg, hogy változott a foglalkoztatottak korösszetétele a válság során.

6. ábra A foglalkoztatottak száma és átlagos életkora 2007-2011 között

Forrás: KSH

Összefügg a foglalkoztatottak kora a munkaerő piaci kereslet beszűkülésével, ahogy zsugorodik a munkaerőpiac úgy szorulnak ki a fiatalok onnét, kb 200 ezer fővel zsugorodott három év alatt a foglalkoztatottak száma és közel egy évvel nőtt az átlagéletkoruk.

2) Exporttöbblet

A KSH (2011. 06.09./91. gyorstájékoztató) jelentés által megmagyarázott GDP növekmény nagy részét az exporttöbblet adja, vizsgáljuk meg kicsit részletesebben az export-import adatokat 15 évre visszamenően.

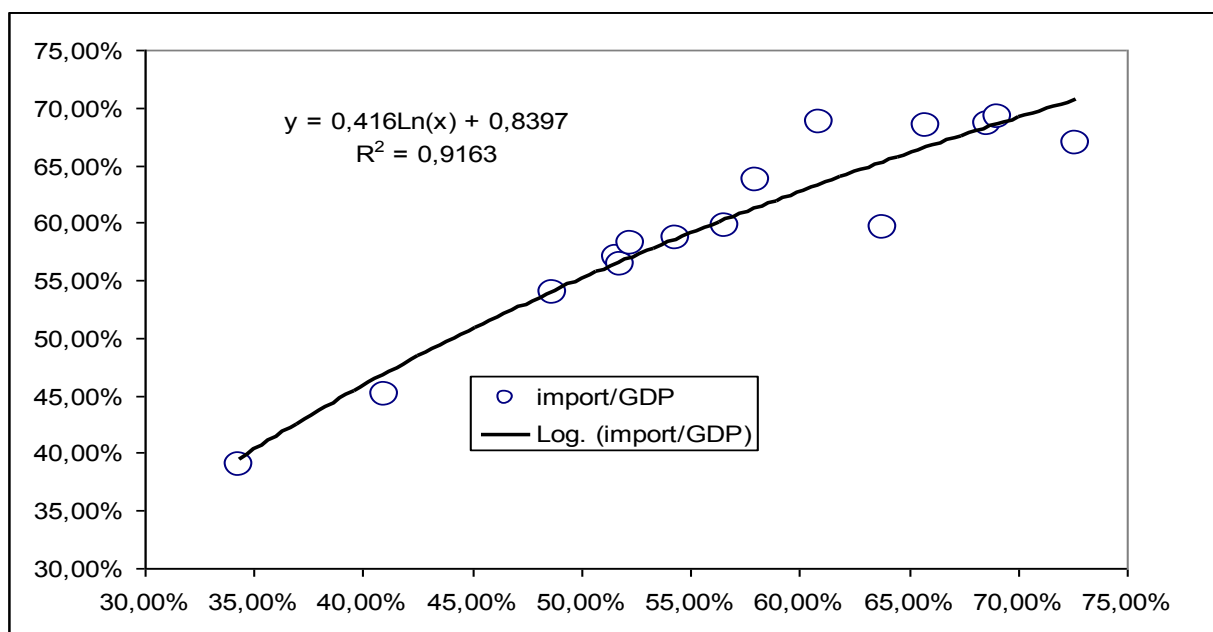
7. táblázat A GDP és az exporttöbblet kapcsolata

	export/GDP	import/GDP	(export+import)/ GDP	(export- reál import)/GDP
1996	34%	39%	73%	0,893 -5%
1997	41%	45%	86%	0,928 -4%
1998	49%	54%	103%	0,972 -5%
1999	52%	58%	110%	1,012 -6%
2000	61%	69%	130%	1,062 -8%
2001	58%	64%	122%	1,102 -6%
2002	52%	56%	108%	1,147 -5%
2003	52%	57%	109%	1,193 -5%
2004	54%	59%	113%	1,247 -4%
2005	57%	60%	116%	1,287 -3%
2006	66%	68%	134%	1,333 -3%
2007	69%	69%	137%	1,344 0%
2008	69%	69%	138%	1,355 0%
2009	64%	60%	123%	1,264 4%
2010	73%	67%	140%	1,279 6%

Forrás: KSH és MNB

A táblázat első oszlopa mutatja, hogy amíg a GDP arányos export 15 év alatt durván 1/3-ról közel 3/4-re nőtt, addig az import 2/5-ről 2/3-ra emelkedett, ennek megfelelően a GDP arányos exporttöbblet kezdetben negatív volt, a mélypontot a 2000 évi -8%-nál érte el, de onnantól kezdve javul, 2010-ben már 6%-os volt a GDP arányos aktívum.

7. ábra GDP arányos import a GDP arányos export függvényében

Forrás: MNB, KSH

A GDP arányos forgalom 15 év alatt közel megduplázódott, 73%-ról 140%-ra nőtt, ez jóval gyorsabb, mint a változatlan áras GDP bővülése, ami kb. 40%-os volt ekkor. Ábrázoljuk a GDP arányos export függvényében a GDP arányos importot a tényadatoknak megfelelően, vagyis a vízszintes tengelyen nem időben, hanem nagyság szerint szerepel az export/GDP arány. A logaritmusos függvényhez meglepően jól illeszkedő import/GDP adatsort kapunk.

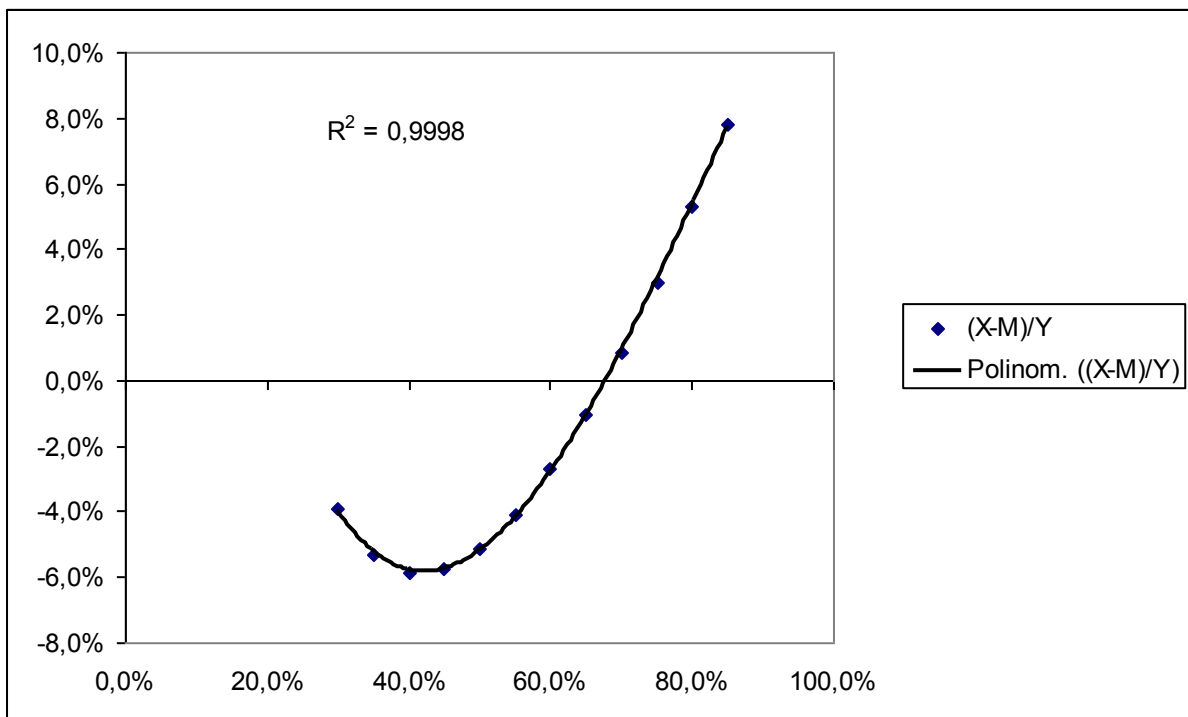
Most rövid kitérőt teszünk, a 8-as táblázatban és a 8-as ábrán bemutatjuk, hogy milyen a kapcsolat matematikai természete. Ha a GDP arányos import a GDP arányos export logaritmusos függvénye, így a GDP arányos exporttöbblet is könnyen felírható GDP arányos exporttöbblet = $x - 0,416 \cdot \ln(x) - 0,8397$, ahol x a GDP arányos export. Ez a függvény U alakú görbét ad, a külkereskedelem egy idő után aktívba vált át az export/GDP növekedésével.

8. táblázat A GDP arányos export (X/Y) exporttöbblet (X-M)/Y

x=X/Y	(X-M)/Y
30,0%	-3,9%
35,0%	-5,3%
40,0%	-5,9%
45,0%	-5,8%
50,0%	-5,1%
55,0%	-4,1%
60,0%	-2,7%
65,0%	-1,0%
70,0%	0,9%
75,0%	3,0%
80,0%	5,3%
85,0%	7,8%

Forrás: saját számítás

8. ábra GDP arányos export és exporttöbblet

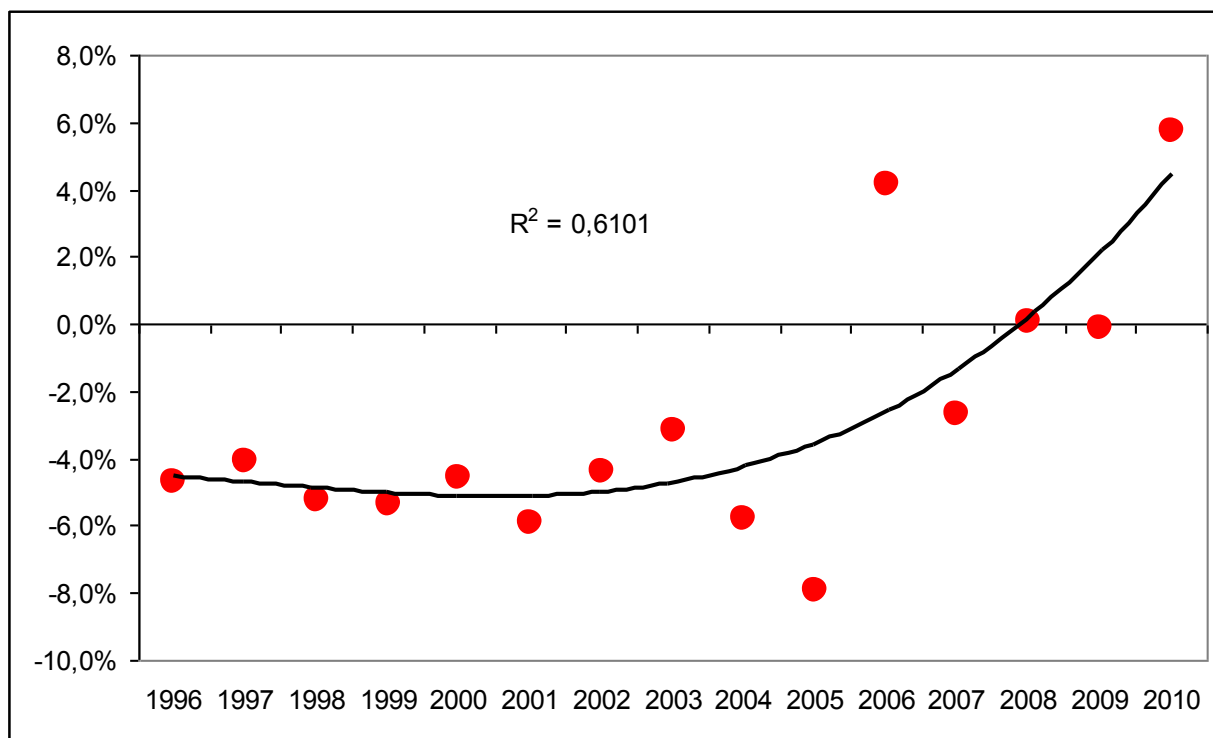

Forrás: saját számítás

A 8. ábra azt mutatja, hogy ha helyesen találtuk meg az import és export kapcsolatát a logaritmikus függvényben, akkor ezzel képesek lehetünk az exporttöbblet/GDP tervezésére is.

Visszatérve a valódi világba, megnézzük, hogy az U alakú elméleti összefüggés miként teljesült a valóságban. Az illeszkedés szorossága közepes, az következhet belőle, ha a trenden halad a külgazdaság, akkor 2011-ben a várható éves exporttöbblet akár 6% is lehet.

9. ábra GDP arányos exporttöbblet Magyarországon

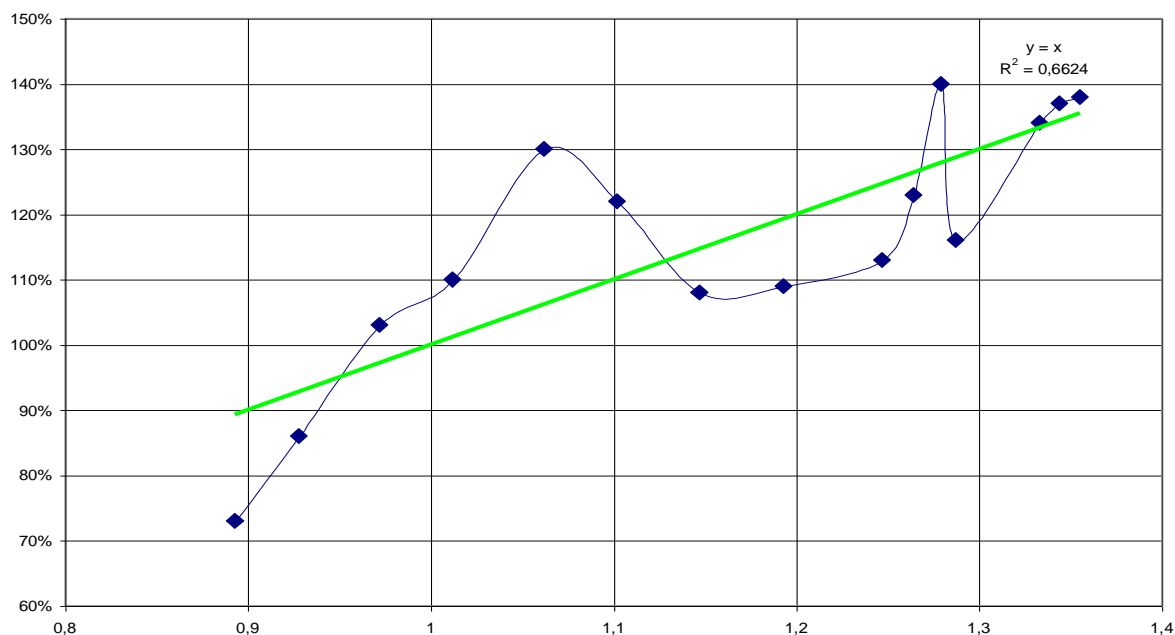

Forrás: KSH, MNB

Mielőtt továbblépünk, le kell szögeznünk, hogy nemcsak a foglalkoztatottság elemzése, de az exporttöbblet vizsgálata is megerősíti, hogy a 2,2%-os GDP többlet 2010. első negyedévéhez képest helyes szám lehet, függetlenül, hogy azt a KSH szakértőinek a felhasználási oldalon nem sikerült egyelőre dokumentálniuk.

Az exportalakulás kérdése további elemzést igényel, elsőként azt, hogy milyen a kapcsolat a GDP arányos külkereskedelmi forgalom és a GDP növekedése között. Vajon a kapcsolat lineáris-e vagy bonyolultabb? Először nézzük a 7-es táblázat adatait, 1966-2008 között a GDP szigorúan monotonon nőtt, nem így az (export+import)/GDP, ami 2000-ig nőtt, majd 2002-ig csökkent, hogy azután újra növekedésnek induljon, 2008-ig nőtt, majd a válság kicsit átrendezte a képet. Ha nem időbeli sorrendben, hanem a növekvő GDP szerint rendezzük a az (export+import)/GDP adatokat, akkor azt látjuk, hogy azok egy olyan trend körül ingadoznak, ami éppen a GDP-vel azonos, és az oszcilláció egyre csillapuló pályán fut. Korai lenne még ennek matematikai formalizálását elvégezni, bár a technika jól ismert.

10. ábra GDP arányos export+import

Forrás: MNB adatok felhasználásával saját szerkesztés

3) Fogyasztás

A mintázatok értelmezéséhez modellekre van szükségünk.

a) Ha a gazdaság egyenletes ütemben nő, (mint az USA az elmúlt 150 év jelentős részében), akkor nem könnyű ebbe beleilleszteni azt, hogy akár a Dow Jones index, akár Tobin q mutatója jelentős ingadozásokat mutat, (pl. a Dow Jones Industrial Averages =DJIA, 20 évig nem mozdul, majd 20 év alatt 10-szeresére nő, ezután vár ismét vagy 20 évet, stb...), fellendüléskor az emelkedő eszközárak mellett nő a fogyasztás (csökken a megtakarítás) és nő a beruházás. Azért csökken a megtakarítás, mivel a növekvő eszközárak mellett úgy érzi a háztartás, hogy már elég vagyona van a nehéz időkre, nem kell annyit megtakarítani, mint korábban. Azért nő a beruházás, mivel többre kell drága részvények mellett vásárolni egy gyárat, mint építeni egyet. A gyorsan növekvő fogyasztás és beruházás mellett nem változik a GDP üteme, mivel az importtöbblet azt ellensúlyozza. Ennek fordítottjaként, ha az exporttöbblet bővülése jelentőssé válik, akkor egyenletesen növekvő GDP mellett a fogyasztás és beruházás üteme lelassul. Vezető ország (technikai színvonal, azaz az innovációk alkalmazása, szempontjából vezet, nagy létszámmal és magas egy főre jutó GDP-vel rendelkezik, mint a 19 sz-i UK vagy a 20 sz-i USA) esetén az eszközárak alakulása az, ami megszabja a fogyasztás és a beruházás alakulását, az eszközárakat befolyásolja a világ többi részével folytatott külkereskedelme, ha importtöbblete van, akkor eszközzel fizet, ettől az eszközárak emelkednek, majd egy idő után fordul a helyzet, beérnek a beruházások, többletkínálat lesz részvényekből, az eszközárak szinten maradnak, és a fogyasztói árakhoz képest csökkennek, ennek következtében most a megtakarítások nőnek és a termelőtőke növekedése lelassul.

b) Nem tudjuk eléggé, hogy mi a helyzet az olyan követő ország gazdasági mintázata, mint például Kína esetén, ahol a nyugdíjrendszer hiánya miatt a fogyasztás a megtakarítástól

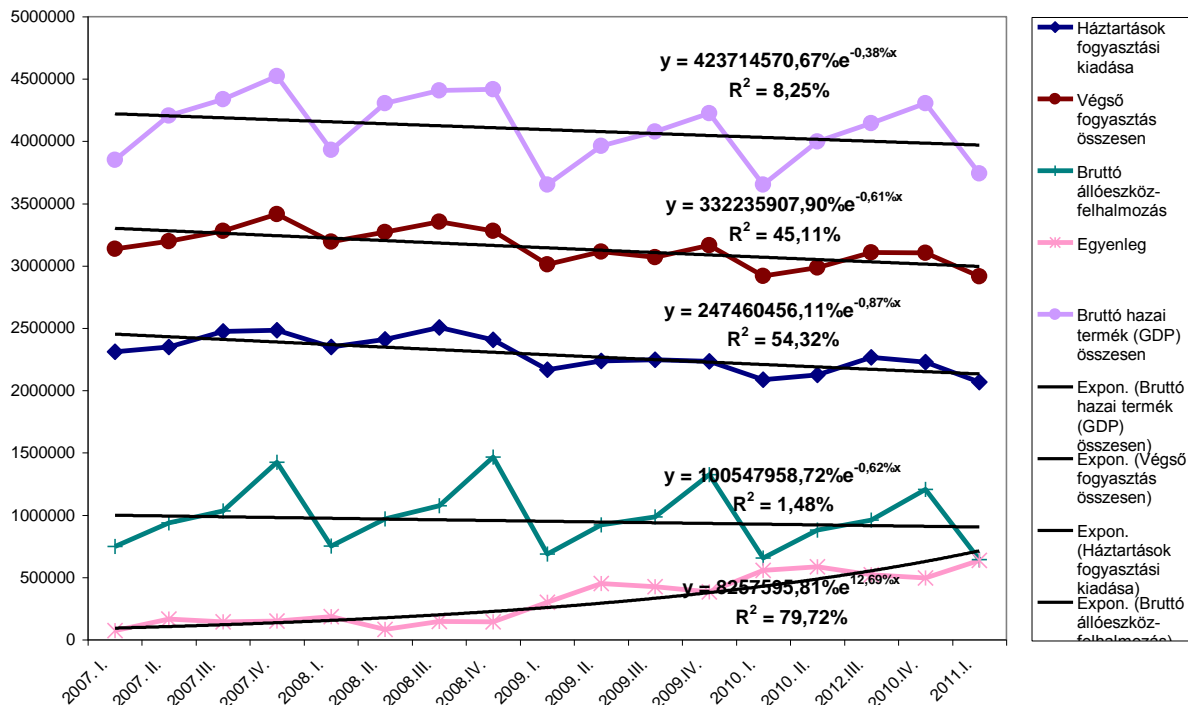
elmarad, exporttöbblete óriási, stb...A belső szerkezetben az infrastruktúra fejlesztés felé fordulás is csak a 2007-09-es válság beköszönte után kapott kiemelkedő figyelmet.

c) A minket valójában érdeklő ország azonban az olyan exportra alapuló követő gazdaság, ahol az eszközárak már betöltenek bizonyos szerepet, de a nyugdíjcélt magán-megtakarítás nem túl jelentős. A magyar gazdaság modellszerű vizsgálata még az elején tart, azt tudjuk, hogy sem a vezető gazdaság amerikai modellje, sem a feltörekvő gazdaság kínai, dél-kelet ázsiai modellje, sem a fél vezető €-zóna modellje nem alkalmazható, de idővel talán ez is jobban megérthető lesz. Ebbe a logikai sémába most még nem tudunk adatokat illeszteni, ezzel szemben megvizsgáljuk a rendelkezésünkre álló KSH adatokat.

A KSH negyedéves adataiból - 2007 I. negyedév – 2011. I. negyedév közötti időszakra - a következő kép bontakozik ki.

- A háztartások fogyasztása között negyedévenként átlagosan 0,87%-kal csökkent, vagy évente 3,5 %-kal. Ez több, mint négy év esetén ijesztően magas.
- A végső fogyasztásnál (itt a háztartások fogyasztása mellett a közösségi fogyasztás is szerepel) valamivel jobb a helyzet, negyedévenként átlagosan 0,61 %-kal (évente kb.2,5%-kal csökkent a végső fogyasztás).
- A bruttó állóeszköz felhalmozás szinte ugyanekkora ütemben változott, negyedévente 0,62%-kal, évente 2,5%-kal csökkent.
- Mivel a külkereskedelmi egyenleg gyors ütemben javult, így a GDP csökkenése (negyedévente 0,38%, ami évi kb. 1,5%-ot jelent) mintegy fele-kétharmada volt a fogyasztás és felhalmozás mérséklődésének.

10. ábra GDP és összetevőinek alakulása

Forrás:KSH

Budapest, 2011. június 13.